

Секція: Фінанси, гроші, кредит

Шевченко І.О.

аспірант кафедри контролю і аудиту

Харківського національного університету імені Семена Кузнеця

Харків, Україна

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ

В умовах євроінтеграційних процесів, що відбуваються в Україні, посилюється значущість формування та розвитку системи державного аудиту. Особливо це стосується державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм (аудиту ефективності). Обумовлено це тим, що впровадження цієї форми державного фінансового контролю потребувало зміни ідеології останнього та перебудови організаційної структури й методів роботи контролюючих органів, головним завданням яких стало проведення перевірок результатів діяльності міністерств, відомств та бюджетних установ на предмет досягнення поставленої перед ними мети.

Така зміна філософії державного фінансового контролю призвела до виникнення ряду проблемних питань теоретичного та практичного характеру, які потребують негайного розв'язання.

Питанню розвитку системи державного фінансового контролю взагалі та державного аудиту зокрема останнім часом присвячено багато праць вчених та практиків. Так, удосконаленню методики проведення контрольних заходів, застосуванню новітніх прийомів контролю, проблемам упровадження внутрішнього та зовнішнього державного аудиту присвячені праці таких вітчизняних вчених як Л.В. Дікань [4], І. К. Дрозд [5], В.Ф. Максимової [7], Л.В. Сухаревої [13], І.Ю. Чумакової [17], Ю.Б.

Слободяник [12] та багатьох інших. Проте з'ясування наріжних засад цього процесу ще не отримало логічного завершення та потребує ґрунтовного дослідження, яке, передусім, повинно базуватися та узагальненні існуючого досвіду науки та практики в сфері державного аудиту. Зазначене обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою дослідження є систематизація проблемних питань розвитку державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм та виокремлення тих з них, які потребують негайного вирішення.

Слід зазначити, що сьогодні в Україні не існує базового закону, який би встановлював основні поняття в сфері державного фінансового контролю, а отже й в сфері аудиту. На жаль в Бюджетному кодексі України такі питання не визначено.

Тому, на сьогодні теоретична база державного аудиту в цілому та державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм зокрема характеризується певною плутаниною та остаточною невизначеністю ключових понять. Крім того, існують проблемні питання системного характеру, що стосуються побудови системи державного аудиту та визначення місця в ній державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм. Варто також звернути увагу на дискусії з приводу організаційних аспектів розвитку державного аудиту виконання бюджетних програм, а саме строків проведення, учасників аудиторського процесу, критеріїв вибору об'єктів тощо.

Подальший аналіз вітчизняної та міжнародної наукової літератури дозволив за допомогою матричного підходу узагальнити комплекс проблемних питань розвитку державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм, та виокремити ті з них, які потребують негайного розв'язання (табл. 1).

Аналізуючи табл. 1, слід зауважити, що одним з найважливіших питань, на думку автора, є визначення категоріально-понятійного апарату

в сфері державного аудиту. Так, через законодавчу невизначеність сутності державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм на практиці виникає термінологічна плутанина, яка підсилюється ще й законодавчим ототожненням його з аудитом ефективності [8, 9].

Необхідно звернути увагу, що у сучасній теорії та практиці державний фінансовий аудит виконання бюджетних програм визначають як вид державного фінансового контролю, його форму, тип, метод тощо. Крім того, під ним окремі дослідники розуміють особливий інструмент відносин у системі державного устрою та новий напрям діяльності контрольних органів, подібний контрольно-ревізійній, чи експертно-аналітичній діяльності.

Таблиця 1

Матриця проблемних питань розвитку державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм

Напрями дослідження	Автор														
	Трайтлі В.Ю. [15]	Слободяник Ю.Б. [12]	Бурцев В.В. [2]	Германчук П.К. [3]	Дрозд І.К. [5]	Іващенко Л.А. [6]	Чумакова І.Ю. [17]	Максімова В.Ф. [7]	Саунин А.Н. [10]	Стефанюк І.Б. [1]	Сухарева Л.О. [13]	Федченк Т.В. [13]	Тарасова М.В. [14]	Філіппова В.В. [15]	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
Побудова системи державного аудиту та визначення її якісних характеристик	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	
Визначення місця державного	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	

фінансового аудиту виконання бюджетних програм в системі державного фінансового контролю														
Встановлення категоріально-понятійного апарату державного аудиту	+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	+	+	-	+
Класифікація державного аудиту	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Визначення об'єктів державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Відмінність державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм від інших форм державного фінансового контролю	+	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Методологія державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-
Принципи проведення аудиту бюджетних установ та виконання бюджетних програм	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Протириччя нормативно-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-

законодавчого забезпечення проведення державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм														
Обґрунтування єдиної методики проведення державного аудиту	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+
Стандартизація державного аудиту	-	+	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Документування державного аудиту	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Умови здійснення державного аудиту	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-
Узгодженість та координація дій державних аудиторів	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Оптимізація інформаційних потоків та автоматизація державного аудиту	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+

З цього приводу автор згоден з думкою Слободяник Ю.Б., про те, що необхідно розрізняти державний аудит як суспільний інститут (сукупність норм, правил і відносин), держаний аудит як вид професійної діяльності та державний аудит як процес здійснення незалежної оцінки і винесення об'єктивного висновку [12].

Також, на думку автора, важливими є проблеми теоретико-методологічного характеру, пов'язані з невирішеними питаннями щодо класифікації державного аудиту та методами його проведення. Крім того, при здійсненні державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм найскладнішим є вибір спеціальних критеріїв і методів для

оцінки бюджетних програм, оскільки вони не є чітко визначеними та при кожній аудиторській перевірці залежать від суб'єктивного фактору тобто судження державного аудитора [11].

Варто також наголосити на проблемних питаннях стандартизації в сфері аудиту державних фінансів. З цього приводу доцільно зауважити, що сьогодні вже існують певні розробки щодо методичних аспектів стандартизації на законодавчому рівні як в Україні так і за кордоном. Існує досвід розробки правил (стандартів) проведення аудиту ефективності в Російській Федерації. Однак, відсутні спроби стандартизації процедур державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм за сучасних умов бюджетного процесу в Україні.

Нагальною є проблема формалізації процесу державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм та виокремлення його етапів. Слід зазначити, що з цього приводу є низка наукових робіт, а також законодавчих рекомендацій, які різняться між собою та мають дискусійний характер. Проблемне питання підсилюється ще й тим, що відсутнє регламентне закріплення робочої та підсумкової документації при проведенні державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм.

Автор згоден з думкою Л.О. Сухаревої та Т.В. Федченко про те, що практика проведення державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм потребує проробки питань організації і методики його проведення [13]. Це можна пояснити тим, що переважна більшість загальнодержавних та бюджетних програм носять декларативний характер, оскільки практично не визначають результативних показників для досягнення, не мають чітких термінів виконання кожного заходу, а також узгодженості дій відповідальних виконавців. Більш того, державний фінансовий аудит виконання бюджетних програм в Україні носить наступних характер контрольних заходів, що не тільки знижує

ефективність його проведення, а й в цілому суперечить філософії державного аудиту, який передусім має супроводжувати виконання кожної бюджетної програми та виконувати передбачувальну функцію.

Отже, проблеми теоретичного та практичного характеру розвитку державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм в Україні, потребують розв'язання, шляхом проведення ґрунтовного дослідження та розробки його концептуальних положень.

Перелік використаної літератури:

1. Аудит фінансової та господарської діяльності бюджетних установ: проблеми та шляхи запровадження : матеріали наук.-практ. конф. / відп. ред.. І.Б. Стефанюк. – К. : Піраміда, 2005. – 144 с.

2. Бурцев В.В. Организация системы государственного финансового контроля Российской Федерации / В.В. Бурцев. – М., 2002. – 496 с.

3. Державний фінансовий контроль: ревізія і аудит / [П.К. Германчук та ін.]. – К. : АВТ, 2004. – 424 с.

4. Дікань Л. В. Контроль в бюджетних установах : підручник / Л. В. Дікань. – Х. : ВД «ИНЖЕК», 2013. – 292 с.

5. Дрозд І.К. Контроль економічних систем / І.К. Дрозд. – К. : Імекс-ЛТД, 2004. -312 с.

6. Іващенко Л.А. Розвито державного фінансового контролю в умовах ринкової економіки : автореф. дис. ... канд.. екон. наук : 08.04.001. / Л. А. Іващенко. – Д., 2005. – 21 с.

7. Максимова В.Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку / В.Ф. Максимова. – К. : АВРІО, 2005. – 264 с.

8. Методичні рекомендації щодо проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту ефективності виконання бюджетної програми затверджені Наказом Головкиру України від 15.12.2005 № 444. // www.ac-rada.gov.ua

9. Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту ефективності виконання бюджетних програм, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10.08.2004 р. №1017 // <http://www.zakon.rada.gov.ua>

10. Саунин А.В. Аудит эффективности в государственном финансовом контроле : [науч.-метод. пособие] / А.Н. Саунин. – М.: Финанс. контроль, 2004. – 144 с.

11. Симоненко В.К. Основи єдиної системи державного фінансового контролю в Україні (макроекономічний аспект) / В.К. Симоненко, О.І. Барановський, П.С. Петренко. – К.: Знання України, 2006. – 280с.

12. Слободяник Ю.Б. Формування системи державного аудиту в Україні [Текст] : монографія / Ю.Б. Слободяник. – Суми : ФОП Наталуха А.С., 2014. – 321 с.

13. Сухарева Л.О. Державний аудит ефективності: системність, організація, методика : монографія / Л. О. Сухарева, Т. В. Федченко. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2013. -289 с.

14. Тарасова М.В. Аналитические процедуры в аудите: Теоретический и методический аспекты : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.12 / М.В. Тарасова. – Иркутск. – 2005. – 24 с.

15. Трайтлі В.Ю. Уточнення економічного змісту державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм // «Молодий вчений». - № 8(11). - 2014 р. – С. 45-48.

16. Филиппова В.В. Аудит эффективности в системе государственного финансового контроля : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.12 / В.В. Филиппова. – М., 2005. – 26 с.

17. Чумакова І.Ю. Аудит ефективності у державному фінансову контролі зарубіжних країн / І. Ю. Чумакова // Фінанси України. – 2007. - № 8. – С. 137-146.